

Himlen over Berlin

- om at vælge livet

Af mag. art. Bo Torp Pedersen

Et studiemateriale fra Kirke og Film, december 2009
Presse billeder © Sandrew Metronome

I kort begreb handler "Himlen over Berlin" (1987) om to engle, som iagttager livet og menneskene i den delte storby, bl.a. en gammel forfatter som lever i minderne om krigens ødelæggelse af Tyskland, en amerikansk stjerneskuespiller som er i Berlin for at indspille en film om Nazi-Tyskland, og en yngre kvindelig trapezkunstner som føler sig dybt ensom men også parat til noget afgørende nyt i sit liv. Den ene af englenerne forelsker sig i trapezkunstneren og beslutter at forlade sin identitet som engel og blive et dødeligt menneske.

Lyrisk filmsprog

Men filmen selv er hverken særlig kort eller særlig let at sammenfatte. Den er fortalt i et langsomt tempo, den lægger vægt på lyriske og 'løse' sammenhænge frem for 'intrige' – ja, den kan karakteriseres som et filmisk digt spækket med tankegods og associationer for den tilskuer, der gribes af dens univers og dens stemning. Det er en stemning af såvel isolation og tristhed som håb og kærlighed på trods af den jordiske begrænsning. De 'svævende' billeder afspejler englernes synsvinkel, og de ser verden i sepia monokrom, mens menneskene ser den i farver.

Englene

De er der som menneskenes 'skytsengle', som det usynlige skulderklap der bringer det mistrøstige menneske videre med sit liv, osv. . De er vidner til historiens gang på Jorden, for de har været der lige siden de første enorme gletschere smeltede og skabte beboeligt land også i Nordeuropa. De er udtryk for Guds ensomhed, Skaberen der overlod Jorden til os mennesker på godt og ondt, for sé hvad vi gør ved Jorden, hinanden og vore liv. De deltager ikke, de lytter til menneskenes tanker (på gaden, i sporvognen osv.), men de kan (næsten) kun iagttage....

Berlin

Den delte by. Kun englene går uhindret gennem Muren. På Vestsiden ser man muren 'pyntet' med graffiti, men vi ser også de forfaldne kvarterer både i Øst og Vest. Filmen er altså en dokumentation af den delte storby Berlin, (endnu) et Berlin som ikke længere findes. Det afspejles mest rørende i den gamle mands tanker, mens han vandrer om på må og få i byen. Han kan huske byen før Anden Verdenskrig; han husker krigens altødelæggende virkning; og nu kan han ikke finde Potsdamer Platz – én af førkrigstidens store pladser i byen, som zonegrænsen og Muren af 1961 gennemskar og lod forsvinde.

Talent for at leve

Englen Damien bevæges af cirkusartisten Marions sårbarhed, hendes tvivl, hendes længsel. Han forelsker sig. At leve som et menneske er også at føle og mærke de små ting i livet: tryksværten der smitter af på fingrene, den dampende varme kaffe, at gnide hænderne mod hinanden for at få varmen, at berøre den elskedes hud og følge hendes krops kontur, osv.. At leve som menneske er også at (aner-)kende den anden dimension, englenes dimension. Somme tider kan børnene fornemme englenes nærvær, men de voksne har tabt denne evne, og kun den 'faldne' engel (den amerikanske stjerneskespiller Peter Falk, alias 'Columbo') fornemmer den eksisterende engels nærvær og baner vejen for 'springet'.

At vælge livet

Det afgørende er 'springet', englen Damiens beslutning om at 'springe' fra englelivet til jordelivet. Han vælger at blive menneske, han vælger at kunne føle både smerte og glæde. Han vælger at blive menneske trods alle de fundamentale spørgsmål: Hvorfor er jeg mig og ikke dig? Hvorfor er jeg her og ikke der? osv. Men i valget bliver spørgsmålet besvaret. Det hele er sådan, fordi jeg har valgt at tage det givne på mig; jeg har taget min historie på mig; jeg siger ja til at være mig.

Kunstfilm eller kunstlet?

"Himlen over Berlin" er ikke det perfekte mesterværk: Den er for lang og ordrig; især den første halvdel føles lang, inden filmen fokuserer på englernes valg; der er enkelte scener som forekommer overflødige/lige gyldige; Nick Caves koncert og ('syrede') musik er en prøvelse for adskillige tilskuere. Derfor kan jeg godt forstå, at nogle tilskuere 'står af'. Filmens ufuldkomne og antiklassiske fortælleform er på én gang det, der skaber fascinationen hos nogle tilskuere, det der giver plads undervejs til refleksioner og associationer, og det der får andre til 'at stå af'.

Filmet igen – og teater

Filmen blev genindspillet i USA 1998 med titlen "City of Angels" (= Los Angeles). Den amerikanske version er en pæn, men ganske enkel romantisk komedie. Når dens 114 minutter er slut, er den bare færdig – der bliver ikke meget 'hængende'. For fuldstændighedens skyld skal tilføjes, at filmen også er blevet transponeret til teatret, første gang af The Northern Stage Theatre Company i England, og anden gang i 2005 på Betty Nansen Teatret i København i en gendigtning af Christian Lollike, som har flyttet historien til København og aktualiseret den, bl.a. med bosniske og somaliske flygtninge.

Personalialia

Peter Falk (f. 1927) er om noget – også i Tyskland – kendt for sin titelrolle i TV-serien ”Columbo” (1971-2003), men har lavet masser af film i USA, mange komedier og farcer, men også vanskelige roller i nogle af John Cassavetes off-mainstream film.

Curt Bois (f. 1901, d. 1991) begyndte sin filmkarriere som barn i 1907, men blev som voksen primært et stort navn på teatret, hvor han blev instrueret af bl.a. Max Reinhardt. I 40’erne var han i USA, men blev heller ikke en stjerne her. Hvis ikke man blinker for meget med øjnene, kan man se ham i 10 sekunder – som lommetyv – i ”Casablanca” (1942).

Otto Sander (f. 1941) er den mindre kendte af de to fremtrædende engle-skuespillere i filmen, og som så mange andre lever han højt på den omfattende TV-film produktion i Tyskland. Han spillede en musiker i Volker Schlöndorffs Günter Grass-filmatisering ”Der Blechtrommel” (1979) og selveste Karl Liebkecht i Margarethe von Trottas ”Die Geduld der Rosa Luxemburg” (1986), ligesom han havde en god rolle i Joseph Vilsmaiers ”Comedian Harmonists” (1997).

Bruno Ganz (f. 1941), Sanders berømte kollega og ven, er i dag ét af Tysklands største skuespiller-navne og har været med i flere af Wim Wenders film. Han påtager sig gerne roller i ’anderledes’ film og går heller ikke af vejen for mindre roller. Senest var han at se i ”The Reader” (2008), ”Der Baader Meinhof Komplex” (2008) samt naturligtvis ”Der Untergang” (2004) og ”Luther” (2003).

Solveig Dommartin (f. 1961, d. 2007) fylder én med vemod, fordi hun døde så tidligt. Hun samarbejdede med den franske instruktør Claire Denis og med Wim Wenders flere gange – og gentager rollen som Marion i Wenders umådeholdent lange og forvirrende forsøg på at fortsætte historien i ”Der Himmel über Berlin”, nemlig ”In weiter Ferne, so nah!” (1993).

Wim Wenders (f. 1945) er én af de eksperimenterende filminstruktører, som kom frem i 1970erne, og mange af hans film er frustrerende prøvelser at komme igennem. Hans ambivalente fascination af USA bragte ham dertil, og ”Paris, Texas” (1984) er et usædvanligt smukt barn af den tid. Ligesom filmene flakser han videre rundt i verden med skiftende motiver og temaer.

Filmfakta

Der Himmel über Berlin / Les ailes du désir – Tyskland/Frankrig 1987 – Instr.: Wim Wenders – Manus: Wim Wenders, Peter Handke, Richard Reitinger – Medv.: Bruno Ganz (Daniel), Solveig Dommartin (Marion), Otto Sander (Cassiel), Curt Bois (Homer), Peter Falk (Peter Falk), Teresa Harder, Jürgen Heinrich – 128 min. – sepia monokrom og farver.

Filmen blev i 2009 udgivet på DVD i Danmark af Sandrew Metronome – og kunne således vises med licens fra CVLI.

Peter Handkes digt, hvis sammenhæng med filmen er værd at overveje:

https://www.babelmatrix.org/works/de/Handke,_Peter-1942/Lied_Vom_Kindsein/it